

mossar. *lappa* «cadillo, pequeño cardo» (PALC.); d'altra banda mossar. *lapäilla* o *lapälla* en l'anònim de 1100, en Abençólgol i en Abentarif, noms del *cynoglossum* = cast. *lapilla*, provinents del ll. LA(P)PELLA documentat en St. Isidor (EtyM. XVII, ix, 84) al costat de *lappa*. També en dialectes italians hi ha alguna forma comparable: el marchigiano *lappó* «bardana» (eó < -ONE, a Servigliano, ARom. XIII, 257).

El nostre mot pot sortir simplement de l'adjectiu LAPPACEUS que ja usà Plini, en el sentit de 'relatiu a la LAPPÀ', documentat ja aquest no sols en Plini sinó ja en Virgili i Ovidi. De tota manera el significat 'Rumex' s'explica millor partint del greco-ll. LAPATHIUM 'agrella, romassa, Rumex acetosa'; que d'altra banda també ens dona compte de la -b- de l'alabaça de Gower i del labaga del DTo.; en fi, LAPATHIUM, que és el mot esmentat per Varró, no era més que el diminutiu grec de *λάπαθον* id., i també en llatí LAPATHIUM va ser usat per més autors que *lapathium* (Celsus, Plini etc.) (el mot és pròpiament grec, cf. *λαπάζω* 'laxo el ventre'); ara bé la terminació de LAPATHIUM, plural LAPATHA, ens explica la terminació del nostre *llaparada*, *lleparada* de les valls de Boí i de Benasc i del *repalada* de Bagà.

El més convincent, però, és que, en el conjunt de la nomenclatura vulgar, i fins en la dels herbolaris i curandars, es produí una confusió entre els noms diferents LAPPÀ i LAPATHUM/LAPATHIUM, i els dos grups d'herbes que designaven respectivament. D'aquí la variant *lappatia* com a nom de la Rumex acetosa en mss. de St. Isidor (EtyM. XVII, x, 20), port. d'Alemtejo *lampacas* 'rumex' ac. (RLus. XXIX, 221), Sora (Abruzzi) *lampazza*, que ja Merlo derivava de LAPATHIUM.

Més testimonis de la mateixa confusió en baix llatí i en el Migdia de França en Gamillscheg-Spitzer, *Die Bezeichnungen d. Klette im Galloromanischen* (Halle, 1915, pp. 19-22, i mapa), treball fonamental per a totes les denominacions de la repalassa. Quant a la *m* del cast. *lampazo* i els seus afins dialectals dels Abruzzi i l'Alemtejo, que pot ser deguda a influència de l'oc. *lampourdo* < *lap(o) bourdo* (= *repalassa borda*), me n'ocupo detingudament a la fi de l'article del DCEC.

L'explicació més simple de les formes secundàries catalanes *llaparassa/repalassa* etc., sembla ser que hi hauria repercussió de la líquida amb casos d'anaptixi, **laprassa*⁴ > *lap(a)rassa*, i que havent-hi també casos de metàtesi en *rapalassa*, aquests casos d'un i altre fenomen fonètic foren consolidats per l'etimologia popular *repelar*, que era natural donada la característica de planta punxent i espinosa, fins agressiva, que hom subratlla pertot arreu: a Bagà, «m'hi he tornat com una repalassa» a Osona i Ribes, els *cospins*, *gossos* o «capítols» de la bardana enganxats als vestits i a tota cosa, els pegats de llaparades a manera de manxiu-les que posen els curandars de Benasc d'amagat del «dotó».⁵

PARADELLA, en apèndix tractem d'aquest altre nom de la *rumex*, que tan generalment es confon amb la *llapassa* i la *bardana* sense temps ni competència

per estudiar-ho bé en l'aspecte botànic. Ja c. 1400: «Per a cavall o mula envormada fes tal beuratge: pren comins rústecs, lavor d'ortigues, alfolbes, regalísia, olivetes de lor, siurons o faves, lavor de *paradeles*: de tot açò sia pres ensemps --- e pès tot una lliura, e sia tot molt ---» (AORBB III, 267, f° 105v); «*paradella*: rumex», OPou (ThPu., 50); «*paradella marina*, p. *puntiaguda*, p. *cap-de-bou*, p. *espinosa*: ll. *rumex maritimum*, r. *acutus*, r. *bucephalophorum*, r. *espinosa*; cast. *romaza*, fr. *patience*», Cavanilles (Observ. II, 329, classe VI, *hexandria*); a Cerdanya, «rumex: llengua de bou, *pardella*», LConill (Rev. de Rouss., n.º 2, p. 37).

I en efecte, en aqueixes comarques apareix el nom, sigui amb aquesta síncope, sigui amb l'altra: a Formiguera de Capcir *prédéles* «une plante qui ressemble l'oseille», afegint que d'aquí ve el nom del gran pleu en les altes valls de l'O. de la vila *Jaça de les Predelles* (1960) (vaig anotar-ho amb *e* pretònica, no pas amb *ə* ni *a ~ ə*, çò que no manca d'interès, tot i que en part del Capcir es neutralitzen ja els dos timbres, però Formiguera ja és prop del límit Nord); uns 25 km. més a l'O., a la més alta Cerdanya, hi ha els grans pasturatges de *prédéls* al costat del bellíssim Estany de Pradella, al peu de Font-romeu (1932): *-ra/-ar-* com a resultat de *-ar-*: és normal (cf. *vrema/vermar* < *verema(r)*, *veritat* > *vritat* etc.); és probable que en aquest NL també tinguem el nom de la planta, com a l'altra jaça pròxima, i no pas un derivat de PRATUM, com un suposaria.

Quant a l'etimologia, almenys sabem que en francès d'Oil *parelle* és «nom de la patience dans les parlers de l'Ouest, lat. médiéval *paratella*, d'origne inconue», Bloch (sense datar); el TdF dona com a formes occitanes *paradello*, *padarello* i *pradello*, sense localitzar, amb la regular equivalència gascona *paradero*; i en primer lloc *panadello*, tampoc localitzat ni documentat, i que per tant només per exclusió podem suposar que sigui la forma rodanesa. Ja el TdF i Gamillscheg-Spitzer (*Die Bezeichnung. der Klette im Gallo-rom.*, 1915, p. 11) assenyalaren la germanat amb el nom català,⁶ i en conseqüència M-Lübke, REW, 6230, instituí un article 6230 *PARATELLA 'agrella, acetosa' («Ampfer»), però fent constar que ignora l'origen («woher?»): rebutja la derivació de PRATUM suggerida per Diez (*Wb.*, 655), com a impossible (res hi afegeix G. de Diego en insistir-hi); i a Bruch (*ZfSL* XLIV, 147) en suggerir-li aquest que provinguí de LAPATHIUM objecta: «idea complicadíssima, no del tot impossible».

Així ho descabdella AlCM: «podria venir d'una forma *PALATHELLA, que seria resultat d'una metàtesi de *LAPATHELLA, dim. de LAPATHIUM». I en efecte admetem que no deixa de ser raonable. Però reconeguem que l'arrossament d'espatalles amb què ho acull M-Lübke ho és tant o més. En primer lloc el diminutiu de LAPATHIUM, a esperar en llatí, fóra forçosament *LAPATHIOLUM: un diminutiu en -ELLA no lliga amb un primitiu en -IUM: amb tal base només -OLUM o -OLA (àdhuc si fem els ulls grossos pel que fa al gènere) són possibles en llatí (no pas *-ellus*, *-lla*). En pro del sug-